

Original Research

Narrated Women Prisoners about the Causes and Contexts of the Deputy in the Premeditated Murder of her Husband and Illegitimate Relationship

Mahtab Mafi¹ , Hossein Fekr Azad^{*2}, Amir Masoud Amir Mazaheri³

¹ PhD student in Cultural Sociology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.
mahtab_mafi@yahoo.com

² Assistant Professor, Department of Cultural Sociology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran. (Corresponding Author) fekr0123@yahoo.com

³ Assistant Professor, Department of Cultural Sociology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran. A.amirmazaheri@gmail.com

Background and purpose

One of the most critical issues in domestic crime is spousal murder, in which a man or woman kills his or her spouse. In addition to family effects, spousal murder has negative consequences for society. In this situation, it is not only men and women who are harmed, but also with the collapse of the family, children will also be victims and will face many problems. Not only the couple's relationship will be harmed, but also, with the collapse of the family, children will be victimized and face many problems. It is impossible to determine the most crucial factor for spousal murder because several factors are involved in this event. The wife's continued dissatisfaction and helplessness in getting out of it are mentioned as the main factors, in such a way that wife has decided to remove her husband physically. The increase in family homicides, especially spousal murder, is a sign of an important social issue in recent years. In this regard, although no accurate statistics are available, the increase in family homicides has been enough to be considered a social problem. Although the despicable phenomenon of spousal murder is affected by various psychological, economic, and socio-cultural factors, in this study, we aimed to analyze

women prisoners' narrative of social and cultural causes of abetting in the premeditated murder of their husband.

Method

This is an applied study in terms of purpose and considered qualitative in terms of methodology. This study used a narrative analysis of 13 Imprisoned women in the penitentiary of Shahr-e-Rey who were accused of abetting the murder of their husband and illicit relationship in 2018. An unstructured interview was implemented in which Imprisoned women were asked to tell the story of what happened in a narrative way and explain everything they see as the cause, consequence, their feelings about the subject, and their experience in that event. The interview proceeded in such a way that nothing from the researcher's preconceptions was instilled in the participants, and they tell the story from their point of view.

Thus, the structure of the interview was designed based on the family atmosphere of the participants before marriage, the method of mate selection, the woman's relationship with her husband and their problems, the reason for the murder, the way they got involved with their extramarital partner, and the kind of relationship between them. The interviews lasted an average of forty-five minutes to an hour, and interviews ended when the researcher ensured that the participants have provided duplicate codes and have nothing new to say. In this research, a narrative analysis technique was used to analyze the data. To collect demographic data such as age, educational status, etc., we used the personality file of the defendants, which includes individual and social characteristics.

Results

Results indicated that the average age of the interviewees was 38, with the youngest 30 years old and the oldest 52 years old. Ten Women were housewives, and three were employed. Eleven participants were Iranian, and two of these were Afghan citizens. All the women were married legally, and none of them had a criminal record. In other words, their first criminal record was the murder of their husbands. The victims were killed with cold weapons or strangled, and no firearms were used in the murders. Most of these murders were committed at home, and they had already prepared the murder weapon and informed the killer when their husbands

were at home. In most cases, the bodies were taken out of the house after the murder and left or burned around Tehran.

The spousal murder by these women has taken place in a cultural and social context, meaning that a set of factors accumulated that have led to the event. The most critical factors are women's sexual dissatisfaction, domestic violence, women's preoccupation with divorce, marriage type, and husband addiction.

Discussion and conclusion

In this study, we analyzed narratives of 13 women who engaged in an extramarital relationship and abetted in the premeditated murder of their husband. Women's Sexual dissatisfaction was one of the leading causes of the premeditated murder of a husband, which originates from factors such as the husband's neglect of the wife's sexual needs, husband extramarital relationship with other women, and sexual deviations in a husband. Husband's addiction is one factor that, directly and indirectly, contributed to wife's sexual dissatisfaction and domestic violence. Women's preoccupation with divorce, age difference between spouses, forced marriage, and domestic violence are other factors affecting the premeditated murder of her husband. Our results are consistent with Izi (2015), Vahida et al. (2015), Ghazinejad and Abbasian (2011), Aghabakhshi (2009), Javidi and Tarzi (2008), Moazami (2004), Ashouri and Moazami (2002), and Aldridge and Browne (2003). Izi (2015) found that contextual factors such as age, education, place of residence, and marrying at a young age by girls are important and consistent with our results that indicate the imprisoned women have a significant age difference from their murdered husbands. According to Ghazinejad and Abbasian (2011), psychological and social pressures on women, such as beatings and humiliation by their husbands, weak social support networks, are influential factors and are consistent with our results that indicate the lack of family support for women and domestic violence as important variables. Research shows that marriage at a young age by wife and the low economic status of the victims' family of origins (Aghabakhshi, 2009), lack of interest in the husband, lack of commitment, the moral degeneration of the husband (Javidi & Tarzi 2008), Infidelity or illicit relationship by a husband (Moazami, 2004), marriage at a young age, a forced and unwanted

marriage, restrictive laws regarding divorce applications for women (Ashouri and Moazami, 2002), and drug and alcohol use are salient factors in committing spousal murder by women. Previous research confirms our results that indicate forced marriage, spouse' indifference to each other, wife sexual dissatisfaction, and Husband sexual perversion, an extramarital sexual relationship of a murdered husband, the taboo of divorce and wife preoccupation with divorce, and direct or indirect effects of drugs have all contributed to spousal murderer by women.

Ethical consideration

This study was conducted under the ethical codes of human research.

Authors contributions: Hossein Fekrazad is the corresponding author, Mahtb Mafi is the second author, and the third author, Mr. Amir Massoud Amir Mazaheri is responsible for writing the article.

Conflict of interest: The authors have no conflicts of interest to declare, and this article has never been published before.

روایت زنان زندانی از علل و زمینه‌های معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع

مهتاب مافی^۱ حسین فکرازاد^۲ امیر مسعود امیر مظاهری^۳

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۶ نوع مقاله: پژوهشی اصیل واژگان کلیدی زنان زندانی، همسرکشی، خشونت خانگی، رابطه نامشروع	یکی از مهم‌ترین مسائلی که در حوزه جرایم خانوادگی اتفاق می‌افتد، همسرکشی است که در آن مرد یا زن، همسر خود را به قتل می‌رساند. همسرکشی علاوه بر تأثیرات خانوادگی، پیامدهای منفی بر جامعه به‌جا می‌گذارد. این پژوهش با هدف تحلیل روایت زنان زندانی از «علل و زمینه‌های معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع» سعی بر یافتن علل مؤثر بر همسرکشی دارد. تحقیق حاضر با اتخاذ رویکردی کیفی و با استفاده از تکنیک مشاهده و مصاحبه عمیق به روایت ۱۳ نفر از زنانی که به جرم معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع در ندامتگاه شهر ری زندانی بوده‌اند، پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد همسرکشی زندانیان در بستری فرهنگی، اجتماعی رخ داده است، به این معنا که مجموعه عواملی در زندگی آن‌ها در کنار هم قرار گرفته که منجر به بروز این اتفاق گردیده است که مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از نارضایتی جنسی زن، خشونت خانگی، دغدغه‌های ذهنی زن نسبت به طلاق، اعتیاد مرد، نوع و شیوه ازدواج زن.

ارجاع به مقاله:

مافی، مهتاب؛ فکرازاد، حسین؛ امیر مظاهری، امیر مسعود. (۱۴۰۰). روایت زنان زندانی از علل و زمینه‌های معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع. مطالعات زن و خانواده، ۹(۱)، ۱۰۱-۱۲۱. doi: 10.22051/JWFS.2021.32487.2497

^۱ مقاله مستخرج از رساله دکترا جامعه‌شناسی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. mahtab_mafi@yahoo.com
^۲ استادیار گروه جامعه‌شناسی فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) fekr0123@yahoo.com
^۳ دانشیار گروه جامعه‌شناسی فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. A.amirmazaheri@gmail.com

مقدمه

جرم و جنایت، تاریخی به قدمت بشریت دارد و مطالعات اخیر نشان داده‌اند که شیوع جرم در بسیاری از کشورها در حال افزایش است (معین الدینی و همکاران، ۱۳۹۳) ولی قتل عمد از جمله جرائمی است که نسبت به سایر جرایم از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. وقوع قتل عمد در جامعه علاوه بر انزجار عمومی، نوعی ترس و ناامنی اجتماعی ایجاد می‌کند و پیامدهای زیان‌باری را به لحاظ اقتصادی، اجتماعی و عاطفی برای خانواده‌های قربانی و محکوم به همراه دارد. در این پروسه که رسیدگی به آن از دادسرا تا دادگاه و صدور رأی نهایی چندین سال طول می‌کشد، خانواده‌های هردو طرف، قاتل و مقتول درگیر می‌شوند اما در قتل عمد همسر یا همسرکشی وضعیت از این هم بغرنج‌تر است. در پدیده همسرکشی که در آن زن یا مرد، شریک زندگی خود را به قتل می‌رساند (آشوری و معظمی، ۱۳۸۱: ۱۱)، خانواده به خشونت‌بارترین وجه ممکن از هم می‌پاشد. در این فضا تنها زن و مرد نیستند که آسیب می‌بینند، بلکه با فروپاشی خانواده، کودکان نیز قربانی خواهند شد و با مشکلات بسیار زیادی مواجه می‌گردند. تعیین مهم‌ترین عامل برای همسرکشی ناممکن است بلکه عوامل متعددی در این اتفاق نقش دارند که ادامه نارضایتی زن و نبودن راهی برای فرار از آن از مهم‌ترین دلایل عنوان شده است، به‌گونه‌ای که زن، تصمیم به حذف فیزیکی شوهر خود گرفته است (قاضی نژاد و عباسیان، ۱۳۹۰: ۱۱۱). وضعیت تربیتی و تجربیات دوران کودکی نیز در شکل‌گیری این اتفاق مؤثر است. بسیاری از زنان، در زمان کودکی مورد آزار و اذیت و تحقیر قرار گرفته‌اند و هنگامی هم که ازدواج می‌کنند در خانه مشترک، گرفتار همان مسائل قبلی هستند و نمی‌توانند از نظر قانونی نیز احقاق حقوق کنند (آقابخشی، ۱۳۸۸: ۲۶). ترکیبی از این عوامل به اضافه عدم پابندی به اصول اخلاقی سبب بروز این اتفاق می‌شود. نارضایتی جنسی زن در خانه، خشونت خانگی و اعتیاد مرد از موارد مهمی هستند که در بروز این جرم مؤثر بوده است. سازمان ملل در تعریف خشونت اعلام کرده است که هر نوع عمل خشونت‌آمیزی که بر اختلاف جنسیت مبتنی باشد و به آسیب یا رنج بدنی، جنسی یا روانی بیانجامد یا احتمال منجر شدن آن به این نوع آسیب‌ها و رنج‌ها وجود داشته باشد؛ مانند تهدید به زورگویی یا محروم‌سازی خودسرانه از آزادی، خواه در حضور عموم یا در زندگی خصوصی روی دهد، خشونت نام دارد (قطعنامه ۴۸/۱۰۴ مجمع عمومی، ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳). خشونت خانگی که در محیط خلوت خانواده رخ می‌دهد، غالباً میان افرادی است که با یک‌دیگر ارتباط خونی و قانونی دارند و البته این خشونت‌ها را بیشتر، مردان نسبت به زنان اعمال می‌کنند (آقابیگلوبی و آقاخانی، ۱۳۷۹: ۸۷). یکی دیگر از موارد مهم، اعتیاد مرد است. اعتیاد یکی از بارزترین انحرافات بشری است که ارتباط مستقیم با پدیده بزه‌کاری دارد. فرد معتاد، دست به بدترین و پلیدترین کارهایی می‌زند که نه تنها خود، بلکه خانواده‌اش را نابود می‌سازد (کمالی پورراوری، ۱۳۹۵: ۱۲۸).

افزایش قتل‌های خانوادگی در ایران طی سال‌های اخیر، نمادی از یک مسئله اجتماعی است. در این خصوص، هر چند آمار دقیقی در دست نیست اما افزایش قتل‌های خانوادگی، به اندازه‌ای بوده است که بتوان

آن را به عنوان یک معضل اجتماعی به حساب آورد. در این راستا، به نقل از سرپرست پلیس آگاهی تهران بزرگ و مطالعاتی که طی سال‌های ۸۵ و ۸۶ انجام شده، قتل‌های خانوادگی حدود ۴۰ درصد از قتل‌های عمد پایتخت را تشکیل داده است (اقتصادآنلاین، ۱۳۹۸/۷/۷، کدخبر: ۳۸۴۰۸۸). معاون مبارزه با جرایم جنایی پلیس آگاهی کشور در این باره اعلام نمود که در سال ۱۳۸۸ میزان همسرکشی به دست مردان، ۱۶ درصد و شوهرکشی از سوی زنان، ۶ درصد بوده است (قاضی نژاد و عباسیان، ۱۳۹۰: ۷۸). آمار قتل‌ها در دهه ۹۰ نیز نشان می‌دهد؛ ۳۳ درصد قتل‌ها با انگیزه اختلافات خانوادگی رخ داده و قاتل و مقتول با هم نسبت فAMILIARY داشته‌اند (امین صارمی، ۱۳۹۸: ۲۰). هم‌چنین؛ آمارها طی سال‌های اخیر نشان می‌دهد روزانه در کشور شاهد وقوع نزدیک به سه فقره قتل خانوادگی هستیم که در این بین همسرکشی به میزان تقریبی ۲۰ درصد، از مهم‌ترین قتل‌های خانوادگی در کشور است که در آن زنان بیشتر از مردان قربانی می‌شوند (پایگاه خبری تیک، ۱۳۹۶ به نقل از امین صارمی، ۱۳۹۸).

از این رو، پیشگیری از جرم و جنایت به خصوص قتل همسر نه تنها از مهم‌ترین وظایف مسئولان حکومتی مانند قوه قضائیه، نیروی انتظامی و سایر نهادهای دولتی و عمومی جامعه است بلکه مطالعه و پژوهش در این زمینه می‌تواند راه‌گشای حل مشکلات خانواده‌ها باشد. به این ترتیب، هر چند پدیده شوم همسرکشی از عوامل متعدد روان‌شناختی، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی تأثیر می‌پذیرد اما در این پژوهش، تحلیل روایت زنان زندانی از علل اجتماعی و فرهنگی مدنظر بوده است. سؤال اصلی پژوهش نیز عبارت است از این که روایت زنان زندانی از علل و زمینه‌های معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع چگونه است؟

پیشینه تحقیق

به لحاظ پیشینه داخلی، پژوهش‌های ایزی (۱۳۹۴)؛ وحیدا و همکاران (۱۳۹۴)؛ قاضی نژاد و عباسیان (۱۳۹۰)؛ آقابخش (۱۳۸۸)؛ جاوید و طرزی (۱۳۸۷)؛ صابریان و همکاران (۱۳۸۳)؛ معظمی (۱۳۸۳)؛ آشوری و معظمی (۱۳۸۱) قابل ذکر است. ایزی (۱۳۹۴) با «تحلیل جامعه‌شناختی قتل‌های خانوادگی» نتیجه می‌گیرد که متغیرهای زمینه‌ای مانند سن، جنس، تحصیلات و محل سکونت بر همسرکشی تأثیرگذار هستند. داشتن سابقه خشونت در دوران کودکی و سن پایین ازدواج از عوامل دیگرند. وحیدا و همکاران (۱۳۹۴) با بررسی «عوامل مؤثر بر همسرکشی در بین زنان و مردان شهر اصفهان» نشان می‌دهند؛ ارتباط زن با مرد دیگری خارج از قواعد خانواده، مهم‌ترین عامل همسرکشی توسط مردان و سوءظن مرد نسبت به زن و تفکرات مردسالاری از عوامل مؤثر در همسرکشی توسط زنان است و دو عامل خشم و عصبانیت نیز عامل واسطه‌اند. قاضی نژاد و عباسیان (۱۳۹۰) با مطالعه کیفی «عوامل اجتماعی همسرکشی» نشان می‌دهند وجود فشارهای روانی و اجتماعی بر زنان و مردان در خانواده، در غیاب یا ضعف شبکه‌های حمایت اجتماعی و فردی و معاشرت با دوستان بزه‌کار و انسداد راه‌های قانونی مواجهه با این فشارها، همسران را به قتل شریک

زندگی سوق داده است. آقابخشی (۱۳۸۸) با بررسی «وضعیت زندگی زنان متهم به قتل شوهر»؛ پایین بودن سن ازدواج دختران، تجربه خشونت در خانه پدری و وضعیت اقتصادی نامطلوب را در خشونت زنان علیه همسران مؤثر می‌داند. جاوید و طرزی (۱۳۸۷) با مطالعه «پدیده همسرکشی زنان» به این نتیجه می‌رسند که متغیر سبک جدید زندگی زنان (عدم علاقه به مرد و طرفداری از تنوع طلبی) و فساد اخلاقی شوهر (روابط جنسی نامشروع) مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر پدیده همسرکشی هستند. صابریان و همکاران (۱۳۸۳) با بررسی «عوامل مؤثر در بروز خشونت خانگی و روش‌های مقابله با آن» نشان می‌دهند که مهم‌ترین عوامل مستعدکننده خشونت علیه زنان در خانواده، از طرف زنان به دلیل چشم و هم‌چشمی، حاضر جوابی، عدم تمکین در روابط جنسی با شوهر، غرغرکردن و ایرادگیری بوده است. معظمی (۱۳۸۳) «خشونت و همسرکشی» را مورد مطالعه قرار داده و نتیجه می‌گیرد که میان خشونت شوهران با میزان تحصیلات، سابقه خشونت در خانواده و اعتیاد ارتباط وجود دارد و زنان به دلیل فرهنگ مردسالارانه از شکایت علیه شوهران خود صرف‌نظر می‌کنند. آشوری و معظمی (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان «نگاهی به پدیده همسرکشی در استان فارس» نشان داده‌اند؛ ازدواج زنان در سنین پایین، ازدواج‌های تحمیلی و ناخواسته، خیانت زن، خشم ناگهانی و عدم توانایی مرد و زن در کنترل اعصاب خود، سوءظن و حسادت‌های بیمارگونه و یا تعصبات کورکورانه، وجود قوانین محدودکننده تقاضای طلاق برای زنان، اطلاع دادرسی و فقدان ضمانت‌های قانونی مناسب در مورد خشونت مردان علیه زنان از عوامل اصلی همسرکشی مردان و زنان به شمار می‌آیند. به لحاظ پیشینه خارجی نیز پژوهش‌های زارا و گینو^۱ (۲۰۱۸)؛ واتنار و فری استاد^۲ (۲۰۱۸)؛ میر و پست^۳ (۲۰۱۳)؛ آسشن^۴ (۲۰۰۹) و آلدريج و براون^۵ (۲۰۰۳) قابل ذکر است. زارا و گینو (۲۰۱۸) با مطالعه «خشونت‌های خانوادگی» نتیجه می‌گیرند؛ خشونت در خانواده نسبت به گذشته تفاوت پیدا کرده است و امروزه خشونت به شکل قتل در بین همسران خود را نشان می‌دهد. واتنار و فری استاد (۲۰۱۸) با «مطالعه تفاوت در قتل‌های شریک زندگی در کشور نروژ» نشان می‌دهند که غالباً زنانی که مبادرت به انجام قتل کرده‌اند، فرزندی نداشته و از رفاه نیز برخوردار نبوده‌اند و انگیزه آن‌ها از قتل، ترس و انتقام بوده است. میر و پست (۲۰۱۳) با بررسی «پرونده‌های همسرکشی» نتیجه می‌گیرند؛ همسرکشی نوعی درگیری بین دو نفر است اما نتایج همسرکشی نشان می‌دهد که ۴۵ درصد از قاتلان، خودکشی کرده‌اند. آسشن (۲۰۰۹) با بررسی «قتل‌های خانوادگی» بیان می‌نماید ۲۹ درصد همسرکشی‌ها با طراحی قبلی انجام شده و ۲۴ درصد آن‌ها به صورت کاملاً ناگهانی اتفاق افتاده است. در نهایت؛ آلدريج و براون (۲۰۰۳) با مطالعه «ارتکاب به همسرکشی» نشان می‌دهند؛ همسرآزاری، مشاهده خشونت خانوادگی یا قربانی خشونت خانوادگی بودن در دوران کودکی، مشکلات

1. Zara & Gino

2. Vatnar & Friestad

3. Meyer & Post

4. Astion

5. Aldridge & Brown

شخصیتی، جدایی یا تهدید به جدایی، اختلاف سنی، حسادت جنسی (سوءظن مرد یا زن نسبت به ارتباط همسر با مرد یا زن دیگر)، استفاده از الکل و مواد مخدر از جمله عواملی اند که احتمال همسرکشی را افزایش می دهند.

مبانی نظری تحقیق

در خصوص علل و زمینه های وقوع جرم به ویژه پدیده همسرکشی تا جایی که محقق مطالعه داشته است، رویکردها و نظریه های متعددی وجود دارد. با این اوصاف، در این پژوهش بیشتر با اتکا به نظریه های گسیختگی اجتماعی، فشار عمومی، کنترل اجتماعی، یادگیری اجتماعی، جامعه پذیری جنسیتی، شیوه زندگی، بیگانگی، و خودکنترلی به تبیین علل و زمینه های اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر جرم همسرکشی پرداخته شده است. بدین سان طبق نظریه گسیختگی اجتماعی؛ مسائل اجتماعی محصول در هم ریختگی سازمان اجتماعی و فرهنگی است. اشکال گوناگون نابهنجاری، نتیجه دگرگونی و گسیختگی قوانین نظام بخش و سازمان دهنده ای است که قبلاً وجود داشته اند. به عبارتی، قتل و خشونت محصول انهدام سنن، تعارض قواعد اجتماعی، فقدان قواعد متنوع رفتاری در سطح جامعه، آنومی یا به هم ریختگی هنجارهای اجتماعی است (محمدی اصل، ۱۳۸۵: ۱۲۳-۱۲۴). یکی دیگر از دیدگاه های نظری تبیین کننده علل جرم نظریه «فشار عمومی»^۱ آگنیو^۲ است. این نظریه، رفتارهای انحرافی را نتیجه فشارهای اجتماعی می داند. به ویژه بزه کاری را نتیجه مستقیم تأثیرگذاری منفی خشم، ناکامی و احساسات مضر و زیان آوری می داند که به دنبال مناسبات اجتماعی مخرب و منفی به وجود می آید (آگنیو، ۱۹۹۲). بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی^۳، اشخاص وقتی در خانواده های خشن رشد می کنند، خشونت را فرا می گیرند؛ هر چند همه کسانی که در خانواده های خشن رشد می کنند، در بزرگسالی لزوماً رفتارهای خشونت آمیز از خود نشان نمی دهند اما وجود تاریخچه خشونت در خانواده، خطر وقوع آن را در بزرگسالی افزایش می دهد (صارمی، ۱۳۹۸) نظریه «جامعه پذیری جنسیتی» نیز در تبیین جرم و جنایت بر جریان جامعه پذیری به عنوان بستر لازم برای شکل گیری و تداوم نگرش ها و رفتارهای خاص تأکید دارد. در این باره می توان نقش های جنسیتی را به عنوان رفتارهای مورد انتظار، نگرش ها، وظایف و رجحان هایی که یک جامعه به هر جنس نسبت می دهد، تعریف کرد (کلر، ۱۹۹۴ به نقل از قاضی نژاد و عباسیان، ۱۳۹۰). طبق نظریه «کنترل اجتماعی»^۴؛ رفتار افراد، رفتاری ضد اجتماعی است و افراد به طور طبیعی تمایل به کج رفتاری دارند، مگر این که تحت کنترل قرار گیرند؛ یعنی فقدان یا ضعف کنترل اجتماعی، علت اصلی کج رفتاری است (صدیق، ۱۳۸۲: ۲۱). به سبب خصوصی بودن خانواده، خشونت خانگی به جامعه اعلام نمی شود و به این ترتیب امکان نظارت بر آن از

1. Strain theory

2. Agnew

3. Social learning theory

4. Social Control Theory

طرف سازمان های دولتی (نیروی انتظامی و دادگاه) پیش نمی آید یا به تعبیر گلز و اشتراوس^۱ همزمان با بالا رفتن دیوارهای یک خانه و جدا شدن آن از سایر خانه ها، کتک زدن هم شروع می شود (گلز و اشتراوس، ۱۹۸۸: ۲۸ به نقل از صارمی، ۱۳۹۸). در تبیین علل جرم، نظریه «شیوه زندگی» نیز فعالیت های روزمره را چه در محل کار و چه در اوقات فراغت لحاظ می کند. این فعالیت ها احتمال بزه دیدگی شخصی فرد را با توجه به افرادی که آن شخص با آنها معاشرت دارد و در معرض ارتباط با آنهاست معین می کند. زمینه های تحقیقی که رویکرد شیوه زندگی توصیه می کند، تفاوت های مربوط به بزه دیدگی بر حسب سن، جنس، قومیت و شباهت بین خصوصیت های جمعیت شناختی بزه دیدگان و بزه کاران را شامل می شود (صارمی، ۱۳۹۸). ویلیام گود^۲ در نظریه «منابع» در خصوص علل خشونت گرای در خانواده نیز نشان می دهد که نظام خانواده مانند هر نظام یا واحد اجتماعی دیگر دارای نظام اقتداری است و هرکس به منابع اصلی خانواده مانند شغل، تحصیلات، درآمد، مهارت و اطلاعات، بیشتر از دیگران دسترسی داشته باشد، می تواند سایر اعضا را به فعالیت در جهت امیال خود وادارد و تصمیم گیری های مهم با اوست اما وقتی فرد بخواهد بر دیگری اعمال قدرت کند، ولی منابع او (نظیر تحصیلات، شغل، درآمد و مهارت) در سطح پایینی باشد، از خشونت برای تداوم موقعیت خویش استفاده می کند (قاضی نژاد و عباسیان، ۱۳۹۰). در نهایت، سیمن^۳ نیز در زمره نخستین روان شناسانی است که با استعانت از مفهوم «بیگانگی» ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه مدرن را مسئول شرایطی می داند که در آن انسان قادر به فراگیری نحوه و چگونگی کنترل عواقب و نتایج اعمال و رفتارهای خود نیست. بسیاری از زنان همسرکش، از سوی شوهران خود مورد خشونت و ضرب و شتم واقع می شوند. چه بسا بسیاری از این زنان قبل از ارتکاب جرم قتل از پلیس و دیگران تقاضای کمک می کنند اما یا اضطراری بودن موقعیت آن ها تشخیص داده نمی شود و یا راه حل های دیگری برای فرار از این موقعیت به آن ها پیشنهاد می شود که کارساز و کافی نیستند (معظمی، ۱۳۸۳: ۵۷).

روش شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع پژوهش های کیفی است که با روش تحلیل روایت انجام شده است. در تحلیل روایت، تجارب افراد پیرامون یک موضوع یا رخداد خاص مورد بررسی قرار می گیرد (استون^۴، ۱۹۷۹: ۳). روایت ها در حقیقت سازه های تحلیلی ای هستند که وقایع گذشته و حال را که در شرایط دیگر ممکن است حالتی ناپیوسته و گسسته از هم داشته باشند، در یک کلیت پیوسته و مرتبط با یکدیگر به هم پیوند می دهد (ذکایی، ۱۳۸۷: ۷۰). جامعه پژوهش در این مطالعه، ۱۳ زن بین سنین ۳۰ تا ۵۲ سال هستند که به جرم معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع در سال ۱۳۹۷ در ندامتگاه شهر ری زندانی بوده اند. برای تهیه

1. Gelles & Straus

2. William Goode

3. Siemens

4. Stone

لیست زندانیان، ابتدا از واحد انفورماتیک زندان، اسامی زنانی که به جرم معاونت در قتل عمد همسر در زندان بودند، تهیه گردید و با مطابقت اسامی با لیستی که در دادیاری ناظر زندان وجود داشت، اسامی ۱۳ نفر زنانی که به جرم معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع در زندان بودند، استخراج شد. با توجه به این که زندانیان بر اساس نوع جرم در بندهای^۱ زندان توزیع نشده‌اند و زندانیان معاونت در قتل عمد همسر در همه بندهای زندان پراکنده‌اند، جهت تکمیل پرونده شخصیت^۲ از وکیل بندها^۳ استفاده گردید. از آن جایی که زندانیان فوق دارای روابط نامشروع نیز بوده‌اند که از بازگو کردن مطالب در حضور دیگران خودداری می‌کردند، مصاحبه و گفتگو با زندانیان فوق در ساختمان اداری انجام گرفت. اعزام زندانیان در گروه‌های ۴ یا ۵ نفره به همراه مأمور مراقب و در زمان مشخص صورت گرفت و زندانیان پس از اتمام گفتگو توسط مأمور مراقب به زندان بازگردانده شدند. به غیر از فاصله مکانی ندامتگاه شهر ری و مسیر پرتدد و خطرناک آن، یکی از مهم‌ترین مشکلات این تحقیق، اعزام زندانیان در بازه زمانی وقت اداری با در نظر گرفتن ساعت صبحانه و ناهار و اشتغال به کار بعضی زندانیان در کارگاه‌های خود اشتغالی بوده است.

در مصاحبه از زنان زندانی درخواست شد که ماجرای اتفاقات افتاده را به صورت داستان برای پژوهشگر بیان کرده، هر چیزی را که به عنوان علت و معلول، پیامد، احساس خود از موضوع و تجربه‌ای که در این زمینه دارند، بگویند. مصاحبه به‌گونه‌ای صورت گرفت که چیزی از ذهن پژوهشگر به زندانیان القا نشود و فرد هر آنچه را که خود می‌داند، بیان کند. بدین سان، ساختار مصاحبه پیرامون وضعیت خانوادگی زن قبل از ازدواج، شیوه همسرگزینی، ارتباط زن با همسر و مشکلات بین آن‌ها، دلیل روی آوردن به قتل، نحوه آشنایی زن با فرد دیگر و ارتباط میان آن‌ها بود. این مصاحبه‌ها به طور میانگین حدود چهل و پنج دقیقه تا یک ساعت طول کشید. پایان مصاحبه زمانی در نظر گرفته شد که پژوهشگر مطمئن شد مشارکت کنندگان، کدهای تکراری ارائه داده و حرف جدیدی برای گفتن ندارند. در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها نیز از تکنیک تحلیل روایت استفاده شده است.

توصیف ویژگی‌های زندانیان مصاحبه‌شده

همان‌طور که جدول شماره یک نشان می‌دهد؛ میانگین سنی مصاحبه‌شونده‌ها حدود ۳۸ سال است که جوان‌ترین آن‌ها ۳۰ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۵۲ سال سن دارد. از بین ۱۳ نفر، یک نفر بی‌سواد، یک نفر دارای تحصیلات ابتدایی، ۶ نفر راهنمایی و ۵ نفر دیپلم بودند. ۱۰ نفر از زنان، خانه‌دار و سه نفر شاغل بودند. همه زندانیان به جز یک نفر دارای فرزند بوده‌اند. ۱۱ نفر از این زنان، اهل ایران و دو نفر از این زنان، تابعیت

۱. ندامتگاه شهر ری شامل ۸ بند و ۲ سالن مشاوره و هر بند مشتمل بر حدود ۱۰۵ نفر زندانی است.

۲. پرونده شخصیت زندانیان زن، مشتمل بر ۳ صفحه است که شامل پرسش‌های باز و بسته‌ای است که بیانگر ویژگی‌های فردی و اجتماعی زندانیان است.

۳. وکیل بندها، زندانیانی هستند که نماینده زندانیان هر بند به حساب می‌آیند و وظیفه حفظ نظم و آرامش را در بند‌ها به عهده دارند. درخواست‌ها و مطالبات زندانیان از طریق وکیل بندها به اطلاع مسئولین زندان یا دادیاران ناظر می‌رسد.

کشور افغانستان را داشته‌اند. همگی زنان، همسر مشروع داشته و هیچ‌کدام سابقه کیفری نداشته‌اند. به عبارتی، اولین باری که پای زنان به محکمه و زندان بازگردیده در رابطه با قتل همسران‌شان بوده است. مقتولین نیز همگی با سلاح سرد کشته شده یا خفه گردیده‌اند و در این قتل‌ها از هیچ سلاح گرمی استفاده نشده است. بیشتر این قتل‌ها در خانه انجام گرفته است و زن‌ها ابزار و وسایل لازم را برای قتل مهیا نموده و زمان حضور همسران‌شان را در خانه به قاتل اطلاع داده‌اند. در بیشتر موارد نیز بعد از قتل، اجساد به بیرون خانه منتقل گردیده، در اطراف تهران رها شده یا سوزانده شده‌اند.

جدول شماره ۱. اطلاعات جمعیت شناختی زندانیان مصاحبه‌شده

شماره	سن	تحصیل	شغل	تابعیت	سابقه کیفری	ابزار قتل	تعداد فرزندان
۱	۳۷	راهنمایی	فروشنده	ایران	ندارد	خفگی	بدون فرزند
۲	۳۳	دیپلم	خانه دار	ایران	ندارد	ضربه	۱ پسر
۳	۳۱	راهنمایی	خانه دار	ایران	ندارد	خفگی	۲ دختر
۴	۳۳	راهنمایی	خانه دار	ایران	ندارد	سلاح سرد	۱ دختر
۵	۴۷	دیپلم	خانه دار	ایران	ندارد	خفگی	۱ دختر ۲ پسر
۶	۳۷	دیپروستان	خانه دار	افغانستان	ندارد	سلاح سرد	۱ دختر ۱ پسر
۷	۴۰	دیپلم	خانه دار	ایران	ندارد	خفگی با طناب	۱ دختر
۸	۴۹	ابتدایی	خانه دار	ایران	ندارد	سلاح سرد	۲ دختر ۲ پسر
۹	۳۷	بی سواد	خانه دار	افغانستان	ندارد	سلاح سرد	۱ دختر ۲ پسر
۱۰	۴۲	راهنمایی	آشپز	ایران	ندارد	سلاح سرد	۱ دختر ۱ پسر
۱۱	۵۲	دیپلم	مغازه دار	ایران	ندارد	سلاح سرد	۳ پسر
۱۲	۳۰	دیپلم	خانه دار	ایران	ندارد	خفگی	۱ پسر
۱۳	۳۱	راهنمایی	خانه دار	ایران	ندارد	خفگی	۱ پسر

یافته‌های تحقیق

۱- نارضایتی جنسی زن

در این پژوهش، بعضی از زنان به این مسئله اشاره داشتند که همسران‌شان قادر نبودند آن‌ها را از نظر نیاز جنسی تأمین نمایند یا در این زمینه نارضایتی جنسی میان آن‌ها و شوهران‌شان وجود داشته است اما بیشتر زنان زندانی، در خصوص رابطه جنسی‌شان حرفی نمی‌زدند و آن را کتمان می‌کردند و می‌گفتند که رابطه‌شان به صورت تلفنی و در حد دوستی بوده است. حال آن که دادنامه‌های زنان زندانی حکایت از این داشته که همه آن‌ها علاوه بر جرم معاونت در قتل عمد همسر که دارای محکومیت ۳ تا ۱۵ سال حبس بوده، به دلیل رابطه نامشروع به تحمل ۹۵ ضربه شلاق محکوم شده بودند. علت اصلی کتمان رابطه جنسی از سوی این زنان، بحث زنا، محصنه و قانون سنگسار بوده است.

زندانی شماره ۱، بی‌توجهی همسرش را عامل دوستی با پسرعمویش عنوان می‌کند و می‌گوید: «من دوبار ازدواج کردم. به دلیل نازایی، از همسر اولم جدا شدم. همسر دوم من مجرد بود و از وضعیت متارکه

من اطلاع داشت. ما دختری را به فرزندخواندگی پذیرفته بودیم و تا یک سال اول، زندگی خوبی داشتیم. بعد از آن اختلافات ما بیشتر شد. پسر عموی من ۱۳ سال از من کوچکتر بود و در سن ۱۹ سالگی قرار داشت. به دلیل بی تفاوتی همسر، رفاقت با او را قبول کردم. هر زنی نیاز به محبت دارد. من و شوهرم مثل غریبه‌ها بودیم و رابطه زناشویی با هم نداشتیم».

زندانی شماره ۸ چنین می‌گوید: «شوهرم از نظر جنسی به من نمی‌رسید و من با دوستی که شوهرم هر شب به خانه می‌آورد، آشنا شدم و با او رابطه داشتیم».

زندانی شماره ۹ نیز روایت مشترکی از بی‌توجهی را نقل همسرش می‌کند: «شوهرم لجباز بود و با دوستانش بیرون می‌رفت و به فکر من نبود. رابطه زناشویی من و شوهرم اجباری بود. من با یکی از فامیل‌های دورمان در حد تلفنی دوست بودم».

زندانی شماره ۱۰ می‌گوید: «من در روابط زناشویی با شوهرم مشکل داشتم و حتی نمی‌خواستم صورت همسر را ببینم اما مجبور به تمکین بودم. به خاطر فرزندانم به زندگی ام ادامه می‌دادم».

زندانی شماره ۱۱ نیز می‌گوید: «در روابط زناشویی با همسرم مشکل داشتم. او مثل حیوان با من رفتار می‌کرد و شکنجه می‌شدم. اختلاف من و همسر، باعث طلاق عاطفی ما شده بود و من در آپارتمانی جدا از او زندگی می‌کردم».

زندانی شماره ۱۲ می‌گوید: «همسر را دوست داشتم ولی شب اول عروسی که به زور با من رابطه برقرار کرد، از او بدم آمد. شوهرم رابطه جنسی را بلد نبود. من نمی‌خواستم با او رابطه داشته باشم».

بسیاری از زندانیان در مصاحبه‌هایشان بیان داشته‌اند که شوهران‌شان، با زنان دیگری رابطه داشته‌اند. بعضی از زنان علت دوستی‌شان با مردان دیگر را، انتقام از همسر و لجبازی عنوان کرده و بیان داشته‌اند که همسران‌شان به راحتی با زنان دیگر رابطه جنسی داشته و آن‌ها این حق را نداشته‌اند و حتی نمی‌توانسته‌اند از همسران‌شان جدا شوند و مسیر زندگی‌شان را تغییر دهند و لاجرم به قتل همسران‌شان اندیشیده‌اند. بعضی از این زنان بعد از تحمل سال‌ها حبس و دوری از فرزندان، از تصمیمات گذشته خود احساس ندامت می‌کردند.

زندانی شماره ۲ می‌گوید: «همسایه‌ای داشتیم که در حال متارکه بود و به من می‌گفت که شوهرت با من رابطه دارد و به من می‌گوید برای طلاق اقدام کن و هزینه‌هایت را من می‌پردازم. یک بار هم که خواهرم به خانه ما آمده بود، زن همسایه بلندگوی تلفن همراهش را روشن کرد و مکالمه‌اش را با همسرم شنیدیم».

زندانی شماره ۳ به این موضوع اشاره می‌کند که همسرش از گفتن این مورد که روابط خارج عرف دارد، هیچ ابایی نداشته است: «شوهرم می‌گفت با زن دیگری دوست شده است. من شماره تلفن زنی را در تلفن همراه شوهرم پیدا کردم. به شوهرم اصلاً علاقه نداشتیم و به زور به زندگی ام ادامه می‌دادم».

زندانی شماره ۴ نیز اگرچه پیش از مرگ همسرش متوجه برخی اقدامات او نشده بود اما پس از مرگ شوهرش متوجه می‌شود که وی قبلاً با زنی دیگر ازدواج موقت داشته است. زندانی شماره ۵ نیز می‌گوید: «شوهرم اهل خانم بازی بود».

تعدادی از زندانیان از انحرافات جنسی شوهران‌شان سخن گفته‌اند.

زندانی شماره ۱ چنین می‌گوید: «شوهرم علاوه بر اعتیاد، مشکل جنسی هم داشت و خود ارضایی می‌کرد».

زندانی شماره ۱۱ نیز متوجه رابطه نامشروع همسر خود شده و هر روز، کسانی را که شوهرش تمایل به رابطه با آن‌ها داشته می‌دیده است: «بعدها متوجه روابط غیراخلاقی او با زنان و حتی مردان شدم. انباری که برای جنس تهیه شده بود، به یک خانه مجردی برای عیاشی‌های همسر تبدیل شده بود». در این مورد، مقتول علاوه بر رابطه با زنان به هم‌جنس‌های خود نیز تمایل داشته است.

- خشونت خانگی

شایع‌ترین نوع خشونت در خانواده، خشونت خانگی است که با عناوین خشونت علیه زنان یا خشونت توسط شریک نزدیک نیز از آن یاد می‌شود (مفرد نژاد و منادی، ۱۳۹۹: ۱۹۱). در این تحقیق تقریباً تمامی زنان در روایت‌هایشان به خشونت شوهران‌شان اشاره می‌کردند. خشونت به صورت کتک‌کاری و سر به دیوارکوبیدن، بددهنی و به ویژه فحاشی خود را نشان داده است که در نتیجه سبب دل‌زدگی زن و انتقام‌گیری از مرد شده است.

زندانی شماره ۲ می‌گوید: «شوهرم، پسر عمه ام بود. علی‌رغم میل با او ازدواج کردم. وضع مالی شوهرم خوب بود و خانه و ماشین داشت اما به من و پسر من سخت می‌گرفت و خسیس بود. مثلاً نمی‌گذاشت کولر را روشن کنیم یا تا وقتی هوا روشن بود، نمی‌توانستیم برق‌ها را روشن کنیم. یک بار به دلیل اختلافاتی که داشتیم، رگ دستم را زدم. همسر من را با همان وضعیت رها کرد و سر کار رفت. همسایه‌ها من را به بیمارستان رساندند و هزینه‌های بیمارستان را خواهرم پرداخت کرد. همسر من می‌گفت یا باید بمیری یا زندگی کنی».

زندانی شماره ۱۰ می‌گوید: «یک هفته بعد از ازدواج، به خاطر اذیت‌های خانواده شوهرم خواستم طلاق بگیرم. با مادر شوهرم در یک خانه زندگی می‌کردم. اجازه نداشتم به خانواده‌ام تلفن بزنم. حتی خواهر شوهرم که از من کوچک‌تر بود، اذیت می‌کرد. بعد از مدتی از خانه پدر شوهرم رفتیم اما شوهرم مرتب دوستانش را به خانه می‌آورد».

زندانی شماره ۱۳ می‌گوید: «۶ ساله بودم که مادرم در تصادفی فوت کرد. ما ۵ بچه بودیم. با نامادری ام اختلاف داشتم. پدرم وضع مالی بسیار خوبی داشت و تاجر بزرگ خشکبار بود اما مستبد و خالی از هرگونه عاطفه و احساس بود و من و خواهرم را اصلاً دوست نداشت. من در سن ۱۸ سالگی به اجبار با پسر عمویم ازدواج کردم. شوهرم کارگر بود و وضع مالی بدی داشت اما پدرم به ما کمکی نمی‌کرد. با به دنیا آمدن پسر، اختلافات ما بیشتر شد. شوهرم به شدت من را کتک می‌زد ولی به خاطر پسر من به زندگی ادامه می‌دادم. شوهرم بعدها دنبال عتیقه رفت و طلاهای من را فروخت. چند بار با پسر من در پارکینگ حرم امام خمینی به سر بردیم. پدرم نسبت به مشکلات من بی‌تفاوت بود».

زندانی شماره ۵ نیز می‌گوید: «اولین فرزندم در سن ۱۵ سالگی من، زودتر از موعد به دنیا آمد و فوت کرد. دومین فرزندم را در سن ۱۶ سالگی ام باردار بودم که شوهرم چنان با بیل به شکمم زد که فرزندم در شکمم مرد. وقتی پدر شوهرم گفت از شوهرم شکایت کنم، همسرم ترسید و کتک کاری هایش را کمتر کرد. اما همیشه اهل کتک کاری و فحاشی بود».

علاوه بر کتک کاری یکی از مشکلات مهمی که زنان در زندگی احساس می‌کردند، حس تحقیر شدن بود. زنان علاوه بر کتک خوردن، مدام توسط همسر خویش تحقیر می‌شدند. این تحقیر اشکال مختلفی داشته که می‌توانست به صورت مسخره کردن در جمع، بی‌توجهی و به حساب نیاوردن زن باشد.

زندانی شماره ۳ می‌گوید: «من در سن ۱۴ سالگی با همسرم که به او علاقه داشتم ازدواج کردم. با به دنیا آمدن دومین دخترم اختلافات من و همسرم بیشتر شد. شوهرم من را بسیار کتک می‌زد و به خاطر جهیزیه ناقصی که پدرم به من داده بود، تحقیر می‌کرد. رفتار شوهرم باعث شد از او متنفر شوم».

۳- دغدغه‌های ذهنی زن نسبت به طلاق

در این پژوهش بسیاری از زنان به عدم حمایت خانواده از آن‌ها و تابو بودن طلاق در فرهنگ خانواده‌هایشان اشاره داشتند.

زندانی شماره ۳ می‌گوید: «خانواده‌ام اجازه طلاق به من نمی‌دادند». زندانی شماره ۴ می‌گوید: «از شوهرم خواسته بودم من را طلاق بدهد ولی او نمی‌پذیرفت».

زندانی شماره ۱۲ نیز می‌گوید: «چند ماه آخر با شوهرم درگیر بودم و تحمل کارهایش را نداشتم. با راننده‌ای آشنا شده بودم که مجرد بود. برایم مهم نبود که همسرم از دوستی ما اطلاع پیدا کند. اتفاقاً دوست داشتم که بدانند. یک روز به او گفتم: تو چرا من را طلاق نمی‌دهی؟ می‌گفت تو خلاص نمی‌شوی تا من بمیرم. بعد از این حرف تصمیم به قتل او گرفتم».

زندانی شماره ۱۳ می‌گوید: «یک بار که از شوهرم خیلی کتک خورده بودم، به منزل پدرم رفتم. پدرم من را مجبور به برگشتن کرد. هیچ پناهی نداشتم. در خانواده ما، دختر بعد از ازدواج نمی‌تواند به خانه پدرش برگردد. من، حق طلاق داشتم اما بعد از طلاق جایی را نداشتم که بروم».

این مسئله نشان می‌دهد که زنان در خانواده‌هایی زندگی می‌کرده‌اند که طلاق را امری نکوهیده می‌دانستند. بعضی از خانواده‌ها با این که در رفاه زندگی می‌کردند، از دختران خود حمایت نمی‌کردند و دختران‌شان مجبور به ادامه زندگی در شرایط نامساعد بودند. ((حمایت خانوادگی))، حتی به مقدار اندک یکی از چیزهایی بوده که از زنان دریغ می‌شده و زنان در روایت‌هایشان به آن اشاره داشته‌اند. به همین دلیل، زنان مشکلات خود را به خانواده‌هایشان بازگو نمی‌کرده‌اند. از سوی دیگر، ناکارآمدی و به‌روز نبودن قوانین مدنی خانواده نیز مزید بر علت شده و زنان را از ((حمایت قانونی)) محروم گردانیده است.

۴- نوع و شیوه ازدواج

در این پژوهش برخی از زنان زندانی به مسئله ازدواج اجباری اشاره کرده، تعدادی نیز اختلاف سنی بین زوجین و ازدواج‌شان در سن پایین را عنوان کرده‌اند. مشکلات فوق که دارای ریشه‌های فرهنگی است غالباً چند سال بعد از زندگی مشترک خود را نشان می‌دهد.

زندانی شماره ۵ می‌گوید: «بعد از دریافت دیپلم، در سن ۱۸ سالگی ازدواج کردم. مدتی به عنوان بهیار (بخیه زن) در بیمارستان سراب کار می‌کردم. ازدواج ما سنتی بود و من علی‌رغم تمایلم به ادامه تحصیل، مجبور به ازدواج شدم. مادرم به ازدواج راضی نبود اما پدرم رضایت داشت. من به زور و گریه عقدنامه ازدواج را امضا کردم و علاقه‌ای به شوهرم نداشتم».

زندانی شماره ۷ نیز می‌گوید: «من در سن ۱۸ سالگی به طور سنتی ازدواج کردم. شوهرم کارمند بانک بود و وضع مالی خوبی داشت اما ۱۲ سال از من بزرگ‌تر بود. ما اختلاف داشتیم و همدیگر را درک نمی‌کردیم».

زندانی شماره ۱۱ نیز چنین می‌گوید: «بعد از اخذ دیپلم برای ادامه تحصیل به ترکیه رفتم و بعد دو سال به دلیل بعضی مشکلات برگشتم و به دلیل ممانعت از تحصیل، به ازدواج راضی شدم. با همسر ۱۳ سال اختلاف سنی داشتم».

زندانی شماره ۱۳ نیز از اجبار در ازدواج می‌گوید: «من دختری بودم که غرق در پول بودم اما با وجود پدری مستبد و نامادری، محبت ندیده بودم. ۱۸ ساله بودم که پسرعمویم به خواستگاری من آمد. یک سال ممانعت می‌کردم اما آن‌ها اصرار داشتند. خانواده عمویم در یکی از روستاهای اردبیل ساکن بودند و ما اختلافات فکری و فرهنگی زیادی داشتیم. خانواده‌ام می‌گفتند اگر دیرتر ازدواج کنم برایم حرف در می‌آورند که دختر فلانی ایراد دارد. پدرم به دلیل مخالفت‌های من، کتاب‌هایم را دور ریخت. من حق انتخاب نداشتم».

در بین زنان زندانی، دو نفر که تابعیت کشور افغانستان را داشتند، از ازدواج‌شان در سنین ۱۲-۱۳ سالگی و به اجبار سخن می‌گویند. این زنان بیان می‌دارند که با شیربها به داماد فروخته شده‌اند و پس از ازدواج، خانواده‌شان قادر به هیچ‌گونه حمایتی از آن‌ها نبوده‌است. در خصوص وضعیت زنان در افغانستان و این که با وجود تعصبات شدید قومی و قبیله‌ای آیا قادر به دوستی با مردان بیگانه و معاونت در قتل عمد همسرانشان بوده‌اند، اطلاعاتی در دست نیست اما زنان افغانستانی در حال حاضر به دلیل جرائمی مانند مواد مخدر، سرقت، قتل و... درندامتگاه‌های ایران به سر می‌برند که این مسأله تأمل‌برانگیز است.

زندانی شماره ۶ چنین می‌گوید: «من در افغانستان به دنیا آمدم. ۱۳ ساله بودم که به ایران آمدم و با مردی که ۱۲ سال از من بزرگ‌تر بود، ازدواج کردم. من در کوچه بازی می‌کردم و معنی شوهر و زندگی را نمی‌فهمیدم».

زندانی شماره ۸ می‌گوید: «من در سن ۱۲ سالگی با پسر عمویم در افغانستان ازدواج کردم و دو سال بعد به ایران آمدم. من به مدرسه نرفتم چون در افغانستان به دخترها اجازه تحصیل نمی‌دهند. من چیزی از

ازدواج نمی دانستم و باید هر چه پدر و مادرم می گفتند، گوش می کردم. در سن ۱۳ سالگی اولین فرزندم و دو سال بعد نیز فرزند دوم من به دنیا آمد».

۵- اعتیاد مرد

اعتیاد یکی از عواملی است که به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر قتل عمد شوهران تأثیر داشته است. تأثیر مستقیم آن به لحاظ کراهت زنان از استعمال مواد مخدر در خانه، محدودیت های ارتباطی با دیگران به خاطر وجود فرد معتاد در خانه و الگوپذیری نادرست کودکان از پدر و تأثیر غیر مستقیم آن تشدید خشونت خانگی و افزایش نارضایتی جنسی در زنان بوده است.

زندانی شماره ۱، یک بار به دلیل اعتیاد همسرش از او جدا شده و دوباره به او رجوع کرده است: «شب اول عروسی فهمیدم همسرم قرص مصرف می کند. او می گفت قرص سر درد است اما متادون بود. خانواده اش نیز اطلاع داشتند». زندانی شماره ۴ نیز می گوید: «شوهرم، چند مواد مخدر را با هم مصرف می کرد». زندانی شماره ۷ نیز می گوید: «شوهرم اوایل تریاک می کشید بعد به شیشه و کراک روی آورد». زندانی شماره ۹ می گوید: «تا زمانی که اعتیاد همسرم سنگین نشده بود، رابطه زناشویی خوبی داشتیم ولی بعداً که شوهرم از قرص های محرک استفاده می کرد، رابطه زناشویی ما کم شد». زندانی شماره ۱۱ نیز از اعتیاد همسرش رنج می برد: «شوهرم تا صبح خانه نمی آمد و فحاشی و کتک کاری می کرد و تریاک می کشید».

اعتیاد تنها به مواد مخدر محدود نمی شود. بسیاری از مردان به مشروبات الکلی هم گرایش داشتند. زندانی شماره ۳ می گوید: «او تریاک و شیشه مصرف می کرد و شراب می خورد». زندانی شماره ۱۲ نیز می گوید: «شوهرم، دوستانش را به خانه می آورد و مشروب زیادی مصرف می کرد».

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف تحلیل روایت زنان زندانی از «علل و زمینه های معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع» صورت گرفته است. در این تحقیق، ۱۳ زن که در زندگی زناشویی خود مرتکب خیانت شده و در قتل همسر خود شریک بوده اند، مورد بررسی قرار گرفته و روایت های این افراد از زندگی خود تحلیل گردیده است. نتایج تحقیق نشان می دهد؛ نارضایتی جنسی زن یکی از مهم ترین و اصلی ترین علل و زمینه های معاونت زنان زندانی در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع شان بوده که از عواملی مانند عدم توجه مرد به نیازهای جنسی زن، رابطه مرد با زنان دیگر و انحرافات جنسی مرد منشا گرفته است. اعتیاد شوهر، خشونت خانگی علیه زنان، دغدغه های ذهنی زن نسبت به طلاق، بالا بودن اختلاف سنی زوجین و ازدواج اجباری نیز منجر به معاونت زنان زندانی در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع گردیده است.

اعتیاد مرد علاوه بر تأثیر مستقیم، به صورت غیر مستقیم نیز نارضایتی جنسی و خشونت خانگی بر علیه زنان را تشدید نموده است، به نحوی که در این پژوهش بسیاری از زنان زندانی از آن تجربه تلخی داشتند

و یا آن را از یکی از عوامل مؤثر بر کینه‌توزی و خیانت به شوهر و در نهایت معاونت در قتل عمد همسر روایت کرده‌اند.

یافته‌های پژوهش فوق؛ با نتایج تحقیقات ایزی (۱۳۹۴)؛ وحیدا و همکاران (۱۳۹۴)؛ قاضی‌نژاد و عباسیان (۱۳۹۰)؛ آقابخشی (۱۳۸۸)؛ جاوید و طرزی (۱۳۸۷)؛ معظمی (۱۳۸۳)؛ آشوری و معظمی (۱۳۸۱) و آلدریج و براون (۲۰۰۳) مشابهت دارد یا آن‌ها را مورد تأیید قرار می‌دهد. به عبارت دیگر؛ ایزی (۱۳۹۴) تأثیر متغیرهای زمینه‌ای مانند سن، تحصیلات، محل سکونت و ازدواج دختران در سنین پایین و در این تحقیق اختلاف سنی بالای زنان زندانی با شوهران مقتول‌شان؛ قاضی‌نژاد و عباسیان (۱۳۹۰) وجود فشارهای روانی و اجتماعی بر زنان هم‌چون کتک زدن و تحقیر زنان از طرف شوهران‌شان، ضعف شبکه‌های حمایت اجتماعی و در این تحقیق، عدم حمایت خانواده از زنان و خشونت خانگی؛ آقابخشی (۱۳۸۸) پایین بودن سن دختران و وضعیت اقتصادی نامطلوب خانواده قربانیان و در این تحقیق، ازدواج اجباری زنان؛ جاوید و طرزی (۱۳۸۷) عدم علاقه به مرد، طرفداری از تنوع طلبی، فساد اخلاقی شوهر و در این پژوهش بی‌تفاوتی مرد و زن نسبت به یکدیگر، نارضایتی جنسی زن و انحراف جنسی مرد؛ معظمی (۱۳۸۳) خیانت مرد یا رابطه نامشروع مرد با زنان دیگر و در این تحقیق رابطه جنسی مرد مقتول با زنان دیگر؛ آشوری و معظمی (۱۳۸۱) ازدواج زنان در سنین پایین، ازدواج‌های تمحیلی و ناخواسته، وجود قوانین محدودکننده تقاضای طلاق برای زنان و به ویژه در این پژوهش، تابو بودن طلاق و دغدغه‌های ذهنی زن نسبت به طلاق؛ آلدریج و براون (۲۰۰۳) استفاده از مواد مخدر و الکل و در این پژوهش، تأثیر مستقیم و غیرمستقیم مواد مخدر و الکل را مورد تأکید قرار داده‌اند.

با تحلیل روایات زنان زندانی از علل و زمینه‌های معاونت آنان در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع‌شان، می‌توان نتیجه گرفت مجموعه عواملی در کنار یکدیگر منجر به بروز همسرکشی زنان زندانی یا معاونت در قتل عمد همسر و رابطه نامشروع آنها شده است. در نهایت، اگرچه هریک از زنان در زندگی مشترک‌شان دارای مشکلاتی بودند که به آنها پرداخته شد اما باید در نظر داشت که زنان با بدترین روش ممکن با آن برخورد کردند. روشی که آن‌ها اتخاذ کرده بودند، منجر به قتل همسران‌شان شده است. به عبارتی، هر چند که این زنان در زندگی مشترک‌شان دارای کمبودهایی بوده‌اند که نمی‌توان آن‌ها را انکار کرد اما نحوه برخورد آن‌ها با مشکل، وضعیت را به مراتب بدتر کرده که کمترین آن‌ها فروپاشی خانواده و آوارگی فرزندان‌شان بوده است.

ملاحظات اخلاقی

رعایت اخلاق پژوهش: این مقاله مستخرج از رساله دکترای در حال دفاع به نام "شناسایی عوامل اجتماعی مؤثر بر معاونت زنان در قتل عمد (شهر تهران)" است که با رعایت کدهای اخلاقی انجام پژوهش‌های انسانی انجام گرفته است.

حمایت مالی: مطالعه حاضر حاصل انجام پژوهش دانشگاهی بوده و تحت حمایت مالی هیچ سازمانی انجام نشده است.

سهم نویسندگان: نویسنده مسئول، آقای حسین فکرآزاد (استاد راهنما)؛ نویسنده دوم، خانم مهتاب مافی (دانشجوی دکترا) و نویسنده سوم، آقای امیر مسعود امیر مظاهری (استاد مشاور) نگارش مقاله را برعهده داشته‌اند.

تضاد منافع: این پژوهش به طور مستقیم یا غیر مستقیم با منافع شخصی یا سازمان خاصی تعارض منافع ندارد و براساس رساله دکترا نگارش یافته است.

تشکر و قدردانی: از پرسنل و کارمندان اداری زندان که در انجام این تحقیق کمک کردند تشکر می‌نمایم. از سردبیر محترم، هیئت تحریریه و داوران مجله که با صبر و بردباری نسبت به اصلاح مقاله همت گماشتند سپاسگزارم.

منابع فارسی

- اقتصاد آنلاین. (۱۳۹۸/۷/۷). فقر و بیکاری، عامل افزایش خشونت در خانواده‌ها کدخبر: ۳۸۴۰۸۸، به نشانی: <https://www.eghtesadonline.com/n/1uAC>
- امین صارمی، نوذر. (۱۳۹۸). بررسی بسترها و زمینه های اجتماعی وقوع قتل های خانوادگی (مورد مطالعه شهر تهران). پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا.
- ایزی، الهه سادات. (۱۳۹۴). تحلیل جامعه شناختی قتل های خانوادگی با تأکید بر همسرکشی در بین جوانان. فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی. ۷ (۲): ۱۰۰-۸۱.
- آشوری، محمد؛ معظمی، شهلا. (۱۳۸۱). نگاهی به پدیده همسرکشی در استان فارس. فصلنامه حقوق دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران. ۵۸ (۰): ۳۲-۱۱.
- آقابخشی، حبیب. (۱۳۸۸). وضعیت زندگی زنان متهم به قتل شوهر (رویکرد مددکاری اجتماعی). فصلنامه پژوهش اجتماعی. ۲ (۳): ۲۸-۱۳.
- آقابیگلویی، عباس؛ آقاخانی، کامران. (۱۳۷۹). بررسی پدیده همسرآزاری در شهر تهران سال ۱۳۷۹. مجموعه مقالات آسیب‌های اجتماعی. تهران انتشارات آگاه.
- جاوید، نورمحمد؛ طرزی، تقی. (بهار ۱۳۸۷). بررسی پدیده همسرکشی زنان. مجله مطالعات امنیت اجتماعی. ۱۱ (۱۳): ۱۷۰-۱۴۹.
- ذکایی، محمدسعید. (۱۳۸۷). روایت، روایت‌گری و تحلیل‌های شرح حال نگارانه. پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی. ۱۰ (۸): ۹۸-۶۹.
- صابریان، معصومه؛ آتش‌نفس، الهه؛ بهنام، بهناز و حقیقت، شهلا. (بهار ۱۳۸۳). بررسی عوامل موثر در بروز خشونت خانگی و روش‌های مقابله با آن از دیدگاه زنان مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی - درمانی شهرستان سمنان در سال ۱۳۸۲. مجله علمی پزشکی قانونی. ۱۰ (۳۳): ۳۴-۳۰.

- صدیق سروسستانی، رحمت الله. (۱۳۸۲). آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات). چاپ دوم. تهران: انتشارات سمت.
- قاضی نژاد، مریم و عباسیان، ماریا. (۱۳۹۰). مطالعه کیفی عوامل اجتماعی همسرکشی. نشریه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان). ۹(۳۳): ۷۱-۱۰۲.
- قطعه نامه ۴۸/۱۰۴ مورخ ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳ مجمع عمومی، سند ۱۰۷. ۱۳. کمالی پور راوری، الهه. (بهار ۱۳۹۵). بررسی علل و عوامل وقوع قتل در جنوب استان کرمان. فصلنامه دانش انتظامی کرمان. ۱۵(۱): ۱۳۴-۱۱۸.
- محمدی اصل، عباس. (۱۳۸۵). بزهکاری نوجوانان و نظریه های انحراف اجتماعی. تهران: نشر علم.
- معظمی، شهلا. (۱۳۸۳). جرم شناسی خشونت خانگی و همسرکشی در سیستان و بلوچستان. نشریه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان). ۲(۲): ۵۳-۳۹.
- وحید، فریدون؛ سبزه، حسینعلی و ذاکری، حامد. (۱۳۹۴). تحلیل و بررسی کیفی عوامل مؤثر بر همسرکشی در بین زنان و مردان (مطالعه موردی زندانیان اصفهان). فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران (نامه علوم اجتماعی). ۶(۱): ۲۱۴-۱۹۳.
- معین الدینی، زهرا؛ سهرابی، فرامرز؛ دلاور، علی و کریم نژاد نیارق، سعید. (۱۳۹۳). مقایسه سبک هویتی و میزان شیوع اختلالات روانی در زنان زندانی بر اساس نوع جرم. فصلنامه مطالعات زن و خانواده. ۱(۲): ۱۴۹-۱۳۱.
- مفردنژاد، ناهید؛ منادی، مرتضی. (۱۳۹۹). ارتباط سرمایه های روان شناختی و فرهنگی با خشونت خانگی در زنان متأهل (مورد مطالعه: فرهنگیان بهبهان). فصلنامه مطالعات زن و خانواده. ۱(۸): ۲۱۳-۱۸۹.

References

- Aldridge, M., Brown, K. (2003). Perpetrators of Spousal homicide: A Review Trauma, Violence & Abuse. 4(3): 265-276.
- Ashoori, M., Moazami, SH. (2002). Look at the Phenomenon of the spousal murder in Fars province. *Law Quarterly, Faculty of law and political science, university of Tehran*. 58(0):11-32 (text in persion).
- Astion, M. (2009). *Massachusetts Intimate Partner Homicide Review*, Massachusetts Executive Office of Public Safety and Security Research and Policy Analysis Division.
- Agnew, R. (1992). "Foundation for a general strain theory of crime and delinquency". *Criminology*. 30(1): 47-87.
- Easy, E.(2015). Sociological explanation of family murder with special reference on spousal murder (among youths). *Research Bureau of the policeforce of Northern Khorasan province net work services*.7(2).81-100 (text in persion).
- Ghazi Nejad, M., Abasian, M.(2011). Qualitative study of social factors of Spousal Homicide. *Journal of woman in Development and Policy*. 9(33): 71-102 (text in persion).
- Gelles, R., Straus., M.A. (1988). *Intimate violence. The Causes and Consequences of Abuse in the American Family*. New York , Simon & Shuster.
- Meyer, E., Post, L. (2013). *Collateral Intimate Partner Homicide*. Sage open 3(2): 1-11.
- Moazami, SH. (2004). Criminology of Domestic Violence and Homicide in Sistan and Baluchestan. *Journal of woman in Development and Policy*.2(2): 39-53 (text in persion).

- Mofradnejad, N., Monadi, M. (2020). The relationship of psychological capital and cultural capital with domestic violence in married women. *Journal of woman and family studies*.1(8): 189-213 (text in persion).
- Moinoddini, Z., Faramarz, S., Delavar, A & Karimnejad Nayaregh, S. (2014). Comparison of identitiy style and the prevalence of mental disorders in women prisoners according to the type of crime. *Journal of woman and family studies*.1(2): 131-149 (text in persion).
- Stone, L. (1979). The revival of narrative: *reflections on a new old history, Past and present*: 3-24.
- Vahida, F., Hossein Ali, S & Hamed, Z. (2015).The Qualitative analysis of influencing factors on mariticide between women and men (case syudy). *Iranian Journal of Social Issues*.6(1): 193-214(text in persion).
- Vatnar, S., Friestad, C. (2018). Differences in intimate partner homicides perpetrated by men and women: evidence from a Norwegian National 22-year cohort. *Journal Psychology, Crime & Law* 24(8): 790-805.
- Zokaei, S. (2008). Narrative, Narratology and Autobiographical analyses. *Journal of the Humanities and social sciences* .1(8).69-98.
- Zara, G., Gino, S. (2018). *Intimate Partner Violence and its Escalation Into Femicide. Frailty why Name Is "Violence Against Women, Frontiers in Psychology* 9. Article 1777 : 1-11.